

Vélemény, vita

Ritka dolog, hogy egy tudományos folyóiratban a főszerkesztőnek valamit kommentálnia kell. Most mégis szükségét látom. Lapunk ez évi kilencedik számában kritika jelent meg Szabó István Mihály akadémikus könyvéről. Kemény, elmarasztaló kritika, de olyan, amely szigorúan betartotta azt a tudományetikai szabályt, hogy mindig a tudományos eredménynek tekintett dolgot: kísérletet, elméletet, könyvet, cikket kell bírálni és nem az eredményt létrehozó személyt. Szabó István

Mihály élt a válaszadás jogával, ragaszkodott a betű szerinti közléshez, és hogy mennyire tartotta magát ehhez a szabályhoz, azt döntse el az olvasó maga. Mindenesetre fontosnak tartottam, hogy az érintett tudományterület két elismert képviselőjét is megkérjem álláspontjuk kifejtésére. Ezt meg is tették, szakszerűen, etikusan. A kritika szerzője is lehetőséget kapott rövid válaszra. Ezzel a vitát a magunk részéről lezártuk.

Csányi Vilmos, főszerkesztő

MAGYAR ÓSTÖRTÉNETTUDOMÁNY: KRITIKAI AMBÍCIÓK SZAKTUDOMÁNYI ALAPISMERETEK NÉLKÜL VÁLASZ SIMON ZSOLTNAK IS¹

Szabó István Mihály

r. tag

Az őstörténettudomány (és tőle elválaszthatatlanul a régészet) sokrétű feladatkörének és céljainak megfelelően már a huszadik század derekán kialakította jellemző profilját, mely lényegében a társadalomtudományok szemléletének és a természettudományok vizsgáló módszerei alkalmazásának elválaszthatatlan ötvöződéseiből formálódott.

¹Simon, Zs.: *Iam proximus ardet Ucalegon*. Szabó István Mihály: *A magyar nép eredete. Az uráli népek eurázsiai-amerikai őstörténete*. Magyar Tudomány, 2005/9. 1152-1157.

Ez a tény e komplex tudományterület képviselőitől igencsak sokoldalú és sokrétű felkészülést igényel. Vannak azonban, akik úgy érzik, hogy e szigorú feltételeknek nem mindenben felelnek meg. Azok számára, akik csak szűk szakmai profilú munkaközösségekben, vagy még ilyenekben sem dolgoznak, e követelmény – az együttműködési lehetőségek híján – esetenként csaknem teljesíthetetlen lehet, ezért elvitatása egyszerűbb megoldásnak tűnik. Mások a mindentudást szimulálják. Végül

a merészek, kemény kritikával csapnak le mindenre, amit nem értenek. Így szándékosnak maguk körül biztonságosan ellenvélemény-mentes mintegy átjárhatatlanul lepusztított és szellemében megmérgezett „gyepű”-t teremteni.

Napjainkra azonban minden megváltozott. Az őstörténettudomány egyik segédtudományának, a humán genetikának egy kivételesen nagy nemzetközi munkaközössége, megkülönböztetetten mértékadó publikációs fórumon, forradalmian új eredményekkel állt elő és ezeket korrektt módszerekkel bizonyítani is tudja: Így pl. a magyarok ősei negyvenezer esztendővel ezelőtt települtek Európába. Utódaik – kontinensünk népei között és populáció szinten – még ma is határozott genetikai önazonossággal rendelkeznek. Egybehangzó ez az észak-európai nyelvészek megállapításaival, miszerint Európa keleti térségében már a jégkorszakban is hatalmas uráli nyelvterület létezett. Az európai népek kollektív őstörténetének kutatása, rokonságuk felderítése ma a nyugati tudományos műhelyekben új, jórészt genetikai alapokon bontakozik ki. Mindezzel ellentétes magyar eredetelméletek kitervelői, különösen a mindenfajta ősi magyar eredeztetéssel *ab ovo* ellenszenvezők, csakúgy, mint a „magyar keveréknép” elmélet kiagyalói most nagy bajban vannak (ezeknek meg Simonnak ég a háza – Ucalegon! – nem a szomszédé!). A genetikusokata a pokolba kívánják. Az északi nyelvészekre és a velük közös platformon dolgozó magyar kollegáikra kígyót-békát kiáltanak. Mindent bírálják, minden irányba csapkodnak. Nézeteik túléléséért és egzisztenciájukért még a magyar nemzeti értékeket és érdekeket is hajlandók feladni. Válogatott módszerekkel (még a gyenge szakismerettel rendelkező tanítványaik agresszívítását és arroganciáját is segítségül hívva) támadják mindazokat, akik az új ismeretekre memek alapozni. De lássuk mindezt közelebbről.

1.) *A magyar őstörténetkutatás alapvető feladata:*

Eleink régmúlt történetének, biológiai leszármazásának és kultúrája fejlődésének felderítése. Az eredményeknek a tudomány mindennemű illetékes szakterülete mai állása szerinti valóságghú bemutatása, bármilyen szándékos, a szubjektív megítélésből származó szépítés, rontás ill. torzítás kizárásával.

2.) *Mikrobiológia és őstörténetkutatás*

Simon,¹ feltehetően mestere sugallatára ösz-szerovott, archaikus felfogású „vita-irat”-át a *Magyar Tudomány* probléma nélkül méltatta közlésre, amire viszont a benne ugyancsak célbavett Mundus Kiadó, igényessége folytán, bizonyosan nem lett volna hajlandó. Iratában elsőnek hozzám, mint mikrobiológushoz (mint szerinte illetéktelenhez) provokatívan intézett, primitív megállapítását találhatjuk: *a mikrobiológia nem tartozik az őstörténetkutatáshoz szükséges diszciplínák közé!* E nagyfokú dilettantizmus tükröző tévedés cáfolata valójában szükségtelen. Mégis, lássunk egyetlen példát: a Pleisztocén/Holocén átmeneti korszakból származó fosszilis csont- és szerves maradványokból jelenleg számos, az emberiség történetének kutatásában érdekelt mikrobiológiai laboratóriumban kísérlik meg azoknak a virális vagy bakteriális kórokozónak a kitenyésztesét, melyek felelősek lehettek a korabeli európai nagyemlőspopulációknak a földtörténeti időskálán is nagyon gyorsnak ítéltető és esetenként fajok végleges kihalását is eredményező, járványszerű pusztulásáért. A kórokozók sikeres visszaizolálásával, identifikálásával és az anyagcsere-típusaikra jellemző patogenitás il. patogeográfia ismeretében ugyanis jobban megérthetnénk e korszak természeti-társadalmi eseményeinek sajátos dinamikáját. Ma a

zsákmányállatoknak a jégkorszak végén lezajlott tömeges pusztulására vezetjük vissza kontinensünk vadásztársadalmainak felbomlását, az ezt követő hatalmas mérvű intra- és interkontinentális népmozgások megindulását, továbbá a lakosságnak radikális életmódváltoztatáshoz vezető kényszerét (átterés növénytermesztésre és haszonállattartásra).

Simon önelégült stílusának élesen ellentmondó, feltűnő szakismereti hiányosságait ebben az esetben megérthetjük, ha tekintetbe vesszük a hazai régészképzésnek az utóbbi években – Szabó Miklós akadémikus úttörő kezdeményezésére – a természettudományok felé is nagy lépést tett tanulmányi programját, mely azért minden modernizációja ellenére, a mikrobiológiát és módszereit még nem minősítette tananyaggá. Így az ifjú régészgeneráció tagjai aligha tudják majd az ásatási leletek fém-, textil, bőr stb. állagában idővel mikrobiológiai korróziós hatásokra végbement változásokat a követelményeknek megfelelő módon értékelni. Hasonlóan nem lesz fogalmuk arról, hogy létezik a *paleopatológia* tudománya és ennek már kidolgozott módszertanát is arra, hogy az egykori humán-, állat- és növénypopulációknak az emberi társadalom történetére is döntően kiható egészségi állapotát feltárhassák. Másrészt ismeretes, hogy a talajok mindenkor termékenysége mindig is elsődleges meghatározó tényezője volt az emberi társadalmak gazdasági-kulturális állapotának és fejlődésének. A *paleopedológia* a fosszilis talajok jelen fizikokémiai állapotából, ásványtani-szervekémiai analízisek alapján, részleteiben deríti fel azt az egykori biokémiai-mikrobiológiai talajdinamikát, amely e talajok valamikori termékenységi szintjét határozhatta meg. Ezzel a történészek számára döntő fontosságú információkkal szolgálhat.

A történészek és – a modernizált képzés ellenére – a régészek között is mindig lesznek,

akiknek a kizárólagosan társadalomtudományokhoz sulykolt agyához, Simonéhoz hasonlóan, az őstörténetkutatás számos nélkülözhetetlen természettudományos aspektusa sohasem jut el. Inkább a hiányos alapismeretekkel is jól fejleszthető kritikai érzékük (de nem a kritikára alkalmasságuk!) tökéletesítésére törekednek. Mindazonáltal többségük mégiscsak tud majd – bizonyosan sokkal többet is – a mikrobiológia tárgyköre felől és nem reked meg a *Simon-i általános iskolai szinten*.

3.) A történeti nyelvészet mint társadalomtudomány

Egy, a közelmúltban az Akadémián lezajlott őstörténeti-régészeti vitaülésen e tudományterületek jelen helyzetével foglalkozó egyik reprezentatív előadó kategórikusan szögezte le: „*az őstörténetkutatás társadalomtudomány*”. Kénytelen voltam ezt a helyszínen korrigálni. Azt a komplex, sokoldalúan természettudományos módszerekre alapuló leletanyag-feldolgozást, amikor (vonatkozó mindennemű írott információ teljes, vagy közel teljes hiányban) az előtárt évezredes maradványokon fizikai antropológiai, genetikai, szerves-, szervesetlen és geokémiai, korróziós mikrobiológiai, paleopatológiai, biokémiai fossziliákat azonosító szerves analitikai, fizikai kormeghatározó, őskörnyezettani stb. eljárásokat kell szinkron alkalmazni, nehéz lenne társadalomtudománynak minősíteni. Még akkor sem, ha a nyert adatok döntően természettudományos kiértékeléséhez esetenként a társadalomtudományi szemlélet párhuzamos szükségességét is el kell ismerünk. Valójában mit is lehetne bármely leletanyagon csupán társadalomtudományi megközelítéssel és módszerekkel megvizsgálni? Még e kérdés felvetése is abszurdnak tűnhet. Ennek ellenére a fenti gondolatmenetet az e területen dolgozó és Simonhoz hasonlóan elmélyült természettudományos alap- vagy

speciálképzéssel nem rendelkezők között többen is személyük ellen irányuló támadásnak vélik. Márpedig, az őstörténetkutatás legtöbb segédtudománya felől érkező megközelítésnek szükségszerűen kettős, egymást feltételező természet- és több-kevesebb társadalomtudományi vetülete van. E megállapítás alól még a történeti nyelvtudomány sem kivétel. Egyoldalú nézeteinek elszánt védelmében Simon azt állítja, hogy a „történeti nyelvészetet nehéz lenne kiiktatni a társadalomtudományok köréből”. A valóságban azonban mindennél nehezebb lenne azt kizárólagosan, de még akárcsak „főleg” is társadalomtudománynak minősíteni. A történeti nyelvtudomány a nyelvek hosszúlejárátú, évezredekken át elhúzódó evolúcióját tanulmányozza. Ez a fejlődési út, már első megközelítésben is, elválaszthatatlannak minősíthető a magát verbális úton mindjobban megértetni szándékozó emberben, a nyelvkészség alapjául szolgáló és utódgenerációkon át megszakítatlan folyamatossággal kiépülő új, sajátos biokémiai anyagcsereutaktól, ezek lokalizációját biztosító biológiai struktúrák szerveződésétől és tartós genetikai stabilizálódásától.

Vitathatatlan, hogy a nyelvek evolúciójában az agy beszédközpontja fejlettségének, más agyi funkcionális területekkel kialakított koordinálságának, továbbá a hangképző szervek anatómiájának, élettanának és biofizikájának, csakúgy mint az utóbbiaknak a környezet fizikokémiai változásaival szembeni adaptációs potenciáljának is meghatározó szerepe van. Éppen e specializált anyagcsereélettani szakismereteket igénylő, sokoldalú kutatási terület fejlesztéséhez alapították a Semmelweis Egyetemen már színvonalasan működő „Medicina et Linguistica” folyóiratot. A hazai szakirodalmat sem ismerő Simon, úgyis, mint az ELTE BTK Elméleti Nyelvészeti Szakcsoportjának még érettnék aligha nevezhető régészből hasonló szintű nyelvészé

formálódás útjára sodródott tagja, végső soron a nyelvtudománnyal kapcsolatban is a fentebb idézett akadémiai ülés előadójának az őstörténetkutatás egészéről kifejtett véleményével analóg álláspontra helyezkedett: A történeti nyelvészet társadalomtudomány (még elméleti vonatkozásában is)!

4.) *A hosszúlejárátú magyar őstörténet*

általam előterjesztett és döntően az autentikus angolszász és orosz szakirodalom adataival megindokolt rekonstrukcióját Simon túlbuzgó kritikai igyekezete csak lényegtelen mértékben érintette. Az azzal szembehelyezhető alternatívákkal azonban még részletkérdések vonatkozásában sem próbálkozott. Ezzel szemben, kritikai palettája sokszínűsége látszatának felkeltésére, a maga szaktudásának szintjén tücsköt-bogarat összehordott.

Simon, de főleg más, kizárólag társadalomtudományi alapra helyezkedett történészek nehezen értik, hogy a ma élő humán populációk genetikai anyagának vizsgálata alapján miként lehet évezredekkel korábban végbement leszármazási vonalakra és ezek elágazásaira következtetni. Nem ismerik a genetikai anyag rendkívül nagyfokú konzervatívizmusát. Ez teszi ugyanis lehetővé pl., hogy récens állatok kromoszomális DNS-szekvencia analízisével nyert információk alapján következtetni lehessen több százmillió, esetleg milliárd évvel ezelőtt őseikben végbement anyagcsereváltásokra. Továbbmenően, e változások megközelítő idejét a genetikai analízisek eredményeinek és a párhuzamos biogeokémiai milióvizsgálatoknak az egybevetésével a földtörténeti korok időskáláján ugyancsak becsülni tudjuk — Rédei Károly – Simon szerint – alapos cáfolatát adta Sadovszky kaliforniai professzor kutatási eredményeinek, aki szerint a penut-indiánok és a magyarok között nyelvi rokonság ismerhető fel. Rédei cáfolata nem volt éppen alapos,

de sokkal inkább ellentmondó. Szerinte Sadovszky „felfedezése” valószínűtlen hipotézis, „de semmiképpen sem sorolható a dilettáns nézetek közé”. Rédei úgy gondolja, hogy az ugor-penuti nyelvrokonság nincs eléggé megalapozva. Így akkor nyilatkoznak a szakemberek, ha valami nem tetszik nekik, de határozottan cáfolni sem mernek. — Az ugorok nem juthattak el Amerikába? Hunn amerikai kutató (2000), az indián nyelvek szaktekintélye az európai anatómiájú Kennewick-i embert (csontleletei mintegy 9000 évesek) a mai Brit-Kolumbia területére Ázsián át bevándoroltnak és történeti etnikai, biológiai-környezeti vizsgálati alapján penut nyelvűnek valószínűsítette. — Nehéz azonban az európaiak egykori bevándorlását Amerikába kizárólag nyelvi alapon megítélni. Ide fizikai antropológiai, genetikai, őskörnyezeti stb. vizsgálatok eredményei és ésszerű egyeztetésük szükséges. Kár, hogy Simon egyáltalán nem ismeri e szakterületeket és a vonatkozó amerikai szakirodalom adatairól sincs fogalma, bár könyvemben olvashatta volna. Úgy látszik, kritikusi hevülete közepette csak minden másodikk bekezdést olvasott el. — Könyvemben elzárkóztam a magyarok mezopotámiai származtatásának még a lehetőségétől is. A „Szakkifejezések magyarázata” rovatban azonban néhány sorban megemlékeztem Bobula Idáról, aki a sumirok kulturális hagyatékában a magyarral közös vonásokat ismert fel. E tény valószínűen a Nyugat-Ázsiában egykoron a Kaukázus felé és azon túlra is szóródott, a magyarokkal rokon ugorok közvetítésére vezethető visz-sza. Ezzel a témával hazánkban ma is, jó munkát végezve, többen foglalkoznak. Egyesek túlzott következtéseire alapítva azonban velük („sumirológusokkal”) szemben, a legalább ugyanannyi hibát elkövető ellenfeleik teljes diszkriminációra törekednek, ami megengedhetetlen. Simon ebbe a vitába igyekezett engem, mint

mereven kívülállót, előnytelen beállításban belekeverni. — Simon nehezményezi a nyelvek fejlődésével kapcsolatban használt kifejezéseimet. Ezt részéről teljesen megértem. A beszélt nyelv biológiai termék, a folyamatosan kibontakozó biológiai nyelvi evolúció eredménye. Aki a nyelvekkel kizárólag szociológiai alapon foglalkozik és mitsem ért a magasabbrendű idegrendszer vagy a hangképző szervek működéséhez, azzal aligha lehet biológiai nyelven szót váltani. — Simon álláspontja megegyezik azokéval, akik Semino és társai eredményeit azzal próbálják egyszerűen semmibe venni, hogy azt állítják: a magyar az európai népek jellegtelen keverékpoplációja. Erre utal az az elképzelése is, hogy Árpád népe genetikailag elenyészett a Kárpátmedence nagyszámú őslakosa között. Ezen a vonalon tehát a magyarság eredete kinyomozhatatlan. Ez Simonnak, mint botcsinálta genetikusnak a nem igazán magyarbarát állásfoglalása. — A magyar nyelv ősiségével kapcsolatban osztja azok nézetét, akik anyanyelvünket nem tekintik Európa olyan ősi nyelvei közé tartozónak, mint amilyen pl. a baszk nyelv is. Szerinte nyelvünk eredete ill. önállóvá válása i.e. 1000 vagy 500 körülre vezethető vissza. Vagyis – Simon szerint – igencsak új nyelv. Bizonyára vannak (bár kisebbségben), akik ezt a megállapítását egyetértéssel nyugtázzák. — Kifogásolja, hogy még olyan folyóiratból is információkat szereztem be, mint a Demokrata. A magyar Tudományban akar velem politizálni? Sajátos módon a Demokratában értékes magyar őstörténeti kritikai cikkeket találtam, mégpedig komoly szakemberektől. Különböztetve egyetlen pillanatig sem tételeztem fel, hogy Simon a Demokrata nemzeti irányvonalát képviselné. — A „Wiik-Künnap-Pusztay-féle elmélet”, ami vörös posztó a magyarok modern genetikai alapokon történő leszármaztatásával szembenállónak, Simon szerint, megsemmisítő kritikát

kapott az uralisztika részéről. A csapást Honti (2004) és Rédei (2003) a Nyevtudományi Közleményekben ill. a Balassi Kiadónál, magyar nyelven mérték ki. E csapás körülbelül a Rédeinek Sadovszkyra mértével azonos vagy még annál is kisebb súlyú. Talán érdemes megkérdezni, hogy vajon e magyarul kimért csapásokat az érintett északeurópai és orosz szerzők egyáltalán észrevették-e? Künnap pl. nemrég éppen az angol nyelvű, de magyar kiadású Praehistoria folyóiratban tette közzé az uráli nyelvek eredetével kapcsolatos igen alapos tanulmányát. — Érdekes, hogy Simon nemegyszer szerepelteti Rédeit a derék csapástmérők között. Tudomásom szerint Rédeinek gyakran kell honfitársaitól tudománya ellen irányuló kemény kritikákat elszenvednie. — Simon nézeteimet egyfajta pánugorista elmélettel tartja azonosíthatónak. Úgy gondolja, teheti, mert ő aztán ilyen váddal igazán nem marasztalható el. Ehhez a pánugorista kritikájához azzal szolgáltatót bizonyítékot, hogy én az ugorok ázsiai ill. közelkeleti szóródásával foglalkozva felsoroltam mindazokat a geográfiai régiókat, ahol a megbízható irodalmi utalások szerint a magyar etnikummal rokonítható népek élnek vagy legalábbis éltek egykoron. — A fentiek alapján egészen természetesnek tartom, hogy Simon a magyar nyelv sajátosságairól, különlegességéről vagy legalábbis pregnáns másságáról szóló, sokak által vallott nézeteket egyszerűen elutasítja. A magyar nyelvnek, szerinte, olyan tulajdonságai vannak, „*amelyek pusztán néhány száz másik nyelvre jellemzőek*” (ez így áll a Magyar Tudományban, nyilván a Szerkesztőség egyetértésével; ezzel érzelmeit Simon félreérthetetlenül fedte fel). Ő nyelvünket hétköznapi, közönséges, nem nagy múlttal és semmiféle sajátossággal sem rendelkező, az utolsó 1-2 évezredben összekalapált, de azért a mindennapi érintkezéshez mégiscsak elfogadható átlagnyelv-

nek tartja, melynél különb még bizonyosan sok akad. — Azt, a nem tőlem, hanem a műszaki tudományok egyik legkiválóbb hazai képviselőjétől származó megállapítást, hogy a magyar nyelvnek és az angolnak egymástól eltérő, de egymást rendkívül eredményesen (kétdimenziós szemlélettel) kiegészíteni képes, a kreativitáshoz vezető nyelvi logikája van, Simon, megjegyzései alapján, egyfajta rögeszmének minősítheti. — Egyrészt azt állítja, hogy „az ugor alapnyelv datálása szigorúan nyelvészeti alapon felállítható kronológiai keret kizárja” (stílus!), „hogy valaha ugorok kelhettek volna át a Bering-földhídon”. Másrészt kioktatóan közli, hogy „a nyelv átadása – mint társadalmi jelenség – ugyanis a gének átadásától teljesen független folyamat, ebből fakadóan a nyelvet átadók láncolata nem kizárólagosan azonos a genetikai ősökkel”. Ennek megfelelően az ugorok mégiscsak átkeltek a Bering-földhídon. A modern genetika és a fizikai antropológia is ez utóbbi igazolja Ezekről viszont mélyen hallgat. — Azt állítja, hogy „a történeti nyelvészet nem rendelkezik olyan adatokkal, amelyekből tesztelhető hipotézist tudna megalkotni a paleolitikum nyelvi viszonyairól”. Ez az állítás nyilván a modern nézetekkel szembenálló őstörténezeinket védi. Én a magam részéről azonban e tekintetben sokkal inkább támaszkodok egy sor északeurópai tapasztalt és elismert nyelvész megállapítására, mint egy nyelvészkedő kezdő régész kötözködő elgondolásaira. — „Semmit nem tud a nyelvek szerkezetéről és a nyelvi változásról” az, aki „úgy gondolja, hogy a környezeti körülmények befolyásolják a kiejtést”. Nyilván ennek a bölcsességnek a papírra rováskor nem volt tudomása arról, hogy az Atlanti-régió övezetében uralkodó csapadékos, hűvös időjárás miként változtatta meg évszázadok és évezredek alatt az orr- és garatüreg, a hangrés, a hangszalag izmainak stb. funkcionális és strukturális

alkalmazkodásán át ill. az időnkénti kóros elváltozások élettani korrekciója révén is a germán és a latin nyelveket beszélők hangképzését. — Sokallja az általam számbavett nyelvcsereket az uráli nyelvcsaládon belül. A finnek magukról azt tartják, hogy mai hazájukba az Atlanti-régió felől jöttek, míg nyelvük keleti eredetű, az északi Volga vidékéről származik. A szamojédek nyelv-váltásával ma már tetemes irodalom foglalkozik. A vogulok és osztyákok eredeti paleoszibériai nyelvüket ugyancsak urálira cserélték (Erdélyi). A keleteurópai régióban az évezredek során végbement sokirányú nyelvváltásokba Décsi nyújtott jó betekintést. — Simon szerint a pictt nép már kihalt (A nép vagy a nyelv? Nem mindegy.) és a pictt nem szigetnyelv, hanem kelta dialektus (szigetszerűen előforduló dialektus, és ezt azok beszélik, akik már kihaltak?). Ezzel szemben a pictt nép maradványai a kihalás útjára jutva, biológiailag még mindig léteznek. A pictt nyelv rokonsága különben ismeretlen („The language of the pictt of the undetermined relationships”: New Ill. Webster’s Dict., Thesaurus, Pamco, NY, 1992). A Simon-i okoskodás értelmében az ír nép biológiai léte is már hanyatlak, mivel az ír-gael nyelvű régióktól eltekintve, jelentős hányaduk ma már angolul beszél (ez esetben sem az írek haltak ki!). — A Renfrew-i anatóliai eredet és a gimbutasi kurgán elmélet nem zárja ki egymást. Ellenkezőleg, egymást kiegészítheti, ami megmagyarázhatja az „Új-Európa” indogermán nyelveinek sokrétűségét is. — Simon határozottan állítja, hogy a szkíták nyelve nem ismeretlen, hanem óiráni. A hatalmas területen szétszórta élt szkíták népe nem volt még nyelvileg sem egységes. Közöttük uráli nyelvű szkíták is éltek. — Ami a horvátok Balkánra vándorlásának és a lengyel nyelv kialakulásának idejét illeti, nem vagyok hajlandó vitába bocsátkozni, nyilván Simon más forrásra támaszkodik,

mint jómagam. Még az önállóvá vált magyar nyelv korának kérdésében is egyéni nézeteket vall. — „Módfelett naív és téves elképzelés a nyelvi szubsztrátum okozta változásokat ‘hibaként’ jellemezni”. Vádolja meg ezzel azokat a nemzetközi nyelvi szakértőket, akiktől a „hiba” megjelölés származik. — A keltákat Belső-Ázsiából származtatják Egyesek szerint valahonnan a mai Mongólia területéről. Ez a megállapítás egyáltalán nem tölem ered. — Az irányomban adresszált „kritikátlan” megállapítás elsősorban is arra vonatkozatható, aki természettudományos alapismeretek hiányában genetikai, származástani stb. kérdésekben is magabiztosan nyilatkozik. — A „Dunai kultúra”, bár neki nem tetszik, de mégis elfogadott. Pontos kultúrtörténeti időtartama még vitatott. — Sajnálom, hogy a baszkokról írt soraimmal nem ért egyet. — Még jobban sajnálom, hogy a magyar őstörténet nemzeti vonatkozású kérdéseiről általam írottakkal (csakúgy, mint mindennel, ami nemzeti) el-lenszenvez. Ha megengedi, nem írom le véleményemet. — Végül a leginkább sajnálatos számomra, hogy a magyar őstörténettel lelkesen foglalkozó vagy azíránt érdeklődő, sokszor új szempontok meglátására is képes amatőr történészeink felé Simon gúnyos és lebecsülő megjegyzéseket tesz. Dehát állásfoglalásaiban az egyik logikusan következik a másikból.

5.) *Simon mint szaktudományi kritikus*

A kritika kezdő fenegyerekének önértékelésre képtelen szerepére széles szakterületi skálán próbálkozik. „Nyelvészként” nemrég nagyképű „csapást mért” (BUKSZ, 2004, tavasz) Fodor István: A világ nyelvei és nyelvcsaládjai (319 old., Tinta Kiadó, Bp., 2003) c. könyvére. Most, „mint Pilatus a Credoban” megjelent őstörténetünk terén is. „Régészként” a természettudományokban (evolúció-biológia, fizikai antropológia, anyagcsere-életlen, mikrobiológia, őskörnyeztetan,

stb.) még arra a szintre sem jutott el, hogy felfogná, mit is kellene megtanulnia. Mint „történész”, valós stílusa: *szemben a magyar nemzeti értékekkel*, ami eleve meghatározza mindenfajta viszonyulását. Dilettáns kritikái közzétételéhez viszont egyetértően simul a szerkesztőségi irányvonalakhoz.

5.) *Fáradhatatlan kritikai és ellenkritikai tevékenység a magyar turkológia és őstörténetkutatás jobb színvonaláért?*

Amikor a magyar őstörténet időben egymást követő főbb eseményeinek, a nemzetközi szakirodalom autentikusnak minősíthető adataival szorosan egyeztetett kronológiáját – az Akadémia budai Történettudományi Intézetében – első alkalommal ismertettem, Róna-Tas turkológus-őstörténészakadémikus a hozzászólók között egyedül fejtette ki ellenvetéseit. Ez természetesen hozzátartozik valamely vitailés kívánatos szelleméhez. Válaszom alapján úgy tűnt azonban, hogy önmagával sem igen lehetett megelégedve, mivel a vitát a Magyar Rádió nyilvános fóruma előtt újra kezdeményezte. Nyilvánvalóvá vált, egyébként minden alapot nélkülöző, de mégis mélységes aggodalma, miszerint én – a következményekkel nem törődve – őstörténetünk átírásával a szélsőséges magyar nacionalisták malmára hajtom a vizet. E rádióvita eredménye újfent nem győzhette meg önmaga fölényéről, mivel ezek után a História folyóiratban tette közzé² nézeteim ellen irányuló, kemény bírálatát. Ezúttal, naív érvekkel közvetve már Glatz korábbi elnökünket is támadta,

²Róna-Tas, A.: Az őstörténet-kutatás vitás kérdéseiről. Észrevételek Szabó István Mihály elméletéhez. - História, 2003/10: 30.

³Szabó, I.M.: Őskőkori eredetű-e a magyar nép? – História, 2004/8: 34.

⁴Semino, O., Passarino, G., Oefner, P.J., Lin, A.A., Arbuzova, S., Beckman, L.E., De Benedictis, G., Francalacci, P., Kouvatsi, A., Limborska, S., Marcikiae, M., Mika, A., Mika, B., Primorac, D., Santachiara-Benerecetti, A.S., Cavalli-Sforza, L.L., Underhill, P.A.: The genetic legacy of Paleolithic *Homo sapiens sapiens* in extant Europeans:

aki a humán- és a természettörténet koevolúciója párhuzamos nyomonkövetésének szükségességét hangsúlyozva, új, egységes, modern történelmi szemléletet javasolt. Ezenközben Róna-Tas egyre inkább szem elől tévesztette, hogy aki folyamatosan *szelet vet*, az mind fergetegesebb *vihart arat*. A Históriaban közölt válaszomban³ kénytelen voltam már rámutatni, hogy hadakozása eredménytelenségének elsősorban is a természettudományok terén megnyilvánuló tájékozatlansága az igazi oka és hogy magabiztosan beleszól olyan kérdésekbe (mint pl. a genetikai biokémiai módszerek alkalmazása), melyek felől nem sok fogalma lehet. Nem véletlen, hogy annak a Science-ben megjelentetett⁴ alapvető genetikai tanulmányának a bírálatát, mely elsőnek foglalkozik a magyarok őseinek őskőkori európai betelepülésével és ami Róna-Tason kívül Czeizel⁵ is felháborította (miért?), sőt az utóbbi Semint és társait (alaptalanul⁶) a genetikai markerek összekeverésével is megvádolta, kizárólag magyar nyelven közzölték. Bár a Science-nek kritikái rovata is van, azért annyira nem bíztak véleményük igazában, hogy e nivós folyóiratnál bírálatukkal megpróbálkoztak volna (vagy ha mégis, arról mélyen hallgatnak). E két tudós tudománya tehát sohasem jut el a bíráltak tudatához, ami rájuk nézve bizonyosan csak előnyös lehet.

A Históriaban közzétett válaszomra egyébként Róna-Tas már nem reagált. Amikor azonban Simon írása megjelent és

A Y chromosome perspective. – Science (U.S.A.), 2000, 290:1155-1159.

⁵Czeizel, E.: A magyarság genetikája. Bp., Galenus, 2003.

⁶Szabó, I.M.: Vezérfonal a magyar és az uráli népek őstörténetének áttekintéséhez. A szakirodalom kritikai összefoglalása. In: Csihák, Gy. (szerk.): A Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó Iratai. Budapest-Zürich, Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kiadv., 2004, 69-104.

⁷lásd még: Varga, G.: Web site: http://ikint.uw.hu/a/frankfurti_botrany.htm

ebben olvashattam, miszerint én Róna-Tas „tömör” bírálatára nem adtam kielégítő választ, arra gondoltam, hogy a történelemben adott ellenvéleményemre Simon írása akár talán Róna-Tas soronkövetkező „rekontra” válasza is lehetne. Róna-Tas ugyanis a mások segédletével közzétett és sokkal biztonságosabb önvédelmet ill. kisebb kockázatot jelentő kritikák és ellenkritikák tapasztalt bajvivója. Ílymódon kísérte meg egy fiatal tanítványa útján csapást mémi pl. a székely-magyar rovásírás kutatóira.⁷ A legtipikusabb eset az volt, amikor a nem igazán akadémiai nívón sikeredett Turkológia szak- és kézikönyvét, mely a maga kategóriájában egyszerűen „rossz” és a „magyar turkológiát is lejárta” (lásd Hazai Gy.: Keletkutatás, 1994 tavaszán) e tudományterület elsőszámú hazai szaktekintélye, Hazai György akadémikus tette komoly bírálat tárgyává. Róna-Tas tartózkodott a viszontválasztól. Ezzel szemben, Hazai felháborodására („...megütközéssel olvastam Berta bíráló írását. Furcsának tartottam, hogy nem a szerző, hanem annak egy tanítványa fog tollat”) megbízta egyik tanítványát, Berta Árpádot, hogy méltóképpen vágjon ő vissza. Berta szerint Hazai kritikája „egy leplezetlen kísérlet a kézikönyv szerzőjének szakmai lejáratására”. Hazai, aki bírálatában, nemzetközi viszonylatban elismert szaktudásának megfelelően, kizárólag a szakszerűség álláspontját képviselte, kénytelen volt Berta próbálkozását a kritika elnémitására irányuló törekvésnek minősíteni. Tökéletesen igaza volt. Berta természetesen Róna-Tas személyét képviselte és a kritika visszazorítására irányuló kísérlete sem volt független mestertől. Gyakorlatilag hasonló helyzet alakult ki a turkológiához széles fronton kapcsolódó magyar őstörténetkutatás terén is, ahol nem kevés azoknak a száma, akik Róna-Tas közvetlen vagy közvetett kemény intelmeit voltak kénytelenek elviselni. A kritika valójában előfeltétele egy tudományterület fejlődésének.

Mindazonáltal nem úgy, hogy a kritizált jobban tenné, ha szedné a sátorfáját és eltűnne.

A jövőben a magyar őstörténetkutatás továbbfejlesztéséhez és a kutatásban résztvevők közötti jobb közösségi szellem kialakításához az egymásra mért csapás-sorozatokat helyett, tisztességes építő kritikára, továbbá a természet- és társadalomtudományok képviselőinek a mainál sokkal jobb együttműködésére lenne szükség. Sem a turkológia, sem a magyar őstörténettudomány nem privatizálható és ilyen törekvéseknek a megsemmisítőnek szánt kritikák sem lehetnek segítő eszközei.

7.) A nemzeti tudat ápolása és fejlesztése a Magyar Tudományos Akadémiának is kötelessége

A magyarsággal együtt élő népek, nemzeti kisebbségek emberi jogainak elismerése, nyelvük és nemzeti kultúrájuk fennmaradásáért folytatott küzdelmük támogatása minden fórumon Akadémiánknak is kötelessége. Különös nyomatékkal hárul ugyanez a feladat Akadémiánkra magánra a magyar népnek a vonatkozásában. Alig valószínű, hogy e megállapítást az Akadémia tagjai közül valaki is nyíltan kétségbe vonná. Mindamellet gondjaink vannak. Az utóbbi években az írott és az elektronikus média olyan véleményeket is terjeszt, melyek nem kifejezetten nemzeti tudatunkat látszanak megerősíteni. Ilyenek: A magyar nép ma már annyira kevert populációt alkot, hogy nemzet helyett inkább kulturális kategóriának (egyfajta civil szervezetnek) fogható fel. A genetikusok kutatási eredményei, miszerint a magyarság ősei már az őskőkorszakban Európában voltak vagy vizsgálati hiba, vagy egyszerűen tévedés. Genetikailag a túlkevert magyar nép múltja megítélhetetlen. Következésképpen az a pregnáns, magas szintű genetikai önazonosság, amit a Semino vezetett pártatlan nemzetközi genetikai munkacsoport a magyarságnak tulajdonít, még populáció-szinten sem létezhet. A székely-magyar rovásírással kapcsolatos né-

zetek tévesek, tudománytalanok, sőt rasszisták. Az az állítás, hogy az európai jégkorszakban hatalmas uráli nyelvterület létezett, közönséges kitalálás. A magyar nép ősei mindig is műveletlen, írást nem ismerő, kulturálatlan vándor nomádok voltak. A magyar nyelv különleges nyelvi logikája, amit Michelberger műszaki akadémikus fejtett ki, és amely e nyelvet kiválóan alkalmassá teszi a tudomány problémáinak eredményes megközelítéséhez csakúgy, mint a modern számítógépes programozáshoz, nem más, mint misztifikáció. Nyelvünk nem hordoz semmiféle különleges logikát, hanem csak egy átlagnyelv a sok más között. A magyar nyelv tudatos, tudományos alapokra fektetett tervszerű fejlesztése teljesen felesleges erőlködés, fejlődik az úgyahogy, magától is. A nyelvünk ősiségéről vallott nézetek hamisak és félrevezetőek. A magyar nyelv és kultúra bármilyen szintű és célzattal végzett összehasonlítása Mezőpotánia egykori népeivel csak dilettáns és tudománytalan próbálkozás lehet stb. Ezekhez hasonló megállapításokat olvashatunk ma – polgártársaink tollából (de mi célból írják, mit akarnak ezzel elérni?) – a magyar nyelvű médiában.

Minthogy e nézetek ill. gyakran felelőtlen és nemzetietlen megnyilvánulások esetenként az Akadémia vagy társult intézeteinek egyes szakembereitől is származnak, sokan – a média felhasználásával – mélyen igazságtalanul magát az Akadémia testületét marasztalják el és nem személy szerint azokat (nemzeti létünk ellendrukkereit) bírálják, akiktől e nézetek – melyekhez tudományos testületünk

kollektívájának semmi köze (!) – kiindultak. Az Akadémia tagjainak morális kötelessége: nem szembehelyezkedni nemzeti értéinkkel és érdekeinkkel.

Utószó

Az egyetlen, amit Simon állításai közül ténylegesen mérlegelhetőnek tartok, az viszont már közhelynek számít, hogy a nyomtatásban közlésre szánt értekezéseket, legalábbis az igényes szerkesztőségeknek, előzetesen szigorúan lektoráltatniuk kell. Paradox módon, amennyiben ez a követelmény Simon cikke esetében teljesült volna, úgy vele szemben most nem lenne lehetőségem még erre az egyetlen egyeztetésre sem. Még a *Magyar Tudomány* sem adhat lovat (sőt ez a folyóirat kötelességszerűen a legkevesbé) leendő szakterülete minősítési kritériumai szerint meg sem mérhető tollnokok alá. Az ellenvéleményeztetés tisztességesen előkészített szerkesztői feladatkörének érvényesülnie kellene akkor is, ha a szerző mögött munkájának „ötletadója” vagy saját véleményének közvetítését megkövetelő vezető minőségében a szakma – egyesek szerint – elfogadható tekintélye áll. A kéziratok felelősséggel kivitelezett, ha kell, több bíráló bevonásával végrehajtott ellenőrzötése kizárhatná annak lehetőségét, hogy olyan tanulmányokat is közöljenek, melyek szülésekor (esetleg a tudományos ranglétra magas fokára hágott, de egyoldalú műveltsége folytán legalább félszemére) *vak vezette* (a véleményközvetítésre médiumként kihasznált, alulképzett) *világtalant*.

